C/2024/6880

28.11.2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus

Terviklik elurikkuse strateegia COP 16-l: kõigi sektorite koostöö ühise eesmärgi nimel

(omaalgatuslik arvamus)

(C/2024/6880)

Raportöör: **Arnaud SCHWARTZ**

Nõustaja	Alexandros KASSAPIS (raportööri nõustaja)
Täiskogu otsus	18.1.2024
Õiguslik alus	kodukorra artikli 52 lõige 2
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	3.9.2024
Vastuvõtmine täiskogus	19.9.2024
Täiskogu istungjärk nr	590
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	158/2/7

1. Järeldused ja soovitused

1.1. ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osaliste konverentsi 16. istungjärgu eel soovib Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee esitada oma tähelepanekud.

1.2. Bioloogiline mitmekesisus ehk elurikkus on geneetilise mitmekesisuse varaait ja kõige olulisem looduskapitali osa, mille inimkond on emakeselt looduselt pärinud. See on pikaajalise toiduga kindlustatuse ja kestliku majandusliku jõukuse eeltingimus. Inimkonna olemasolu ja õitseng sõltub meie suutlikkusest teha koostööd ja austada planeedi taluvuspiire. ELil on täita keskne roll nii liidu piires kui ka väljaspool, eelkõige ELi õigusaktide ja kaubanduslepingute kaudu, et vältida sotsiaalselt ja keskkonnaalaselt jätkusuutmatute toiduainete, toodete ning tehnoloogiate importi või eksporti.

1.3. Selleks et elurikkuse edendamise poliitika oleks tõhusam, peab see muutuma kõigis sektorites sidusamaks ja terviklikumaks, olema paremini integreeritud kliima-, keskkonna- ja toiduga kindlustatuse kavadesse ELis ja kogu maailmas, hõlmama mitte ainult keskkonnaalast, vaid ka sotsiaalset ja majanduslikku mõõdet, ning saama vajalikku rahalist toetust.

1.4. Praegu on rohkem kui kunagi varem vaja uuenduslikku ja tõhusat avaliku ja erasektori ning segarahastamise toetust peamistele ja mõnikord haavatavatele sidusrühmadele (sh väikepõllumajandustootjad ja -kalurid, põlisrahvad jne), ülemaailmset standardse aruandlusmehhanismi ja uute näitajatega finantsstruktuuri, mille keskmes on planeedi taluvuspiiride austamine, investeeringute ümbersuunamist vähese CO_2 heitega ja vastupanuvõimelise majanduse ja edukalt toimivate ökosüsteemide suunas ning ELi toetust maailma lõunapoolsetele riikidele elurikkuse kaitsmisel.

1.5. Elurikkusega seotud teenuste premeerimiseks ja maakasutajatele tekkida võiva rahalise kahju õiglaseks korvamiseks on vaja sihtotstarbelist rahastamist, elurikkusega seotud rahastamisvahendite terviklikkuse ja läbipaistvuse ülemaailmsete standardite kehtestamist ja jõustamist, aga ka keskkonnakahjulike toetuste rahastamisest loobumist. See aitaks elurikkust suurendada, mis toob pikas perspektiivis kaasa kestlikuma, vastupidavama ja tervislikuma tootmise.

1.6. Ökosüsteemide, loomade ja inimeste tervis sõltuvad üksteisest, kuna need on osa samast looduslikust ökosüsteemist. Seepärast tuleb Euroopas välja töötada terviseühtsuse põhimõte.

1.7. Keskkonna- ja kliimapoliitikat ei tohiks praegusest kriisist taastumisel käsitada koormavana, vaid pigem vajalike pikaajaliste lahenduste osana meie tuleviku nimel. Jõulisem kliima- ja elurikkuse diplomaatia on samuti väga tähtis, et tõhustada rahvusvahelist koostööd ning saavutada üheskoos edu meie ökosüsteemide, majanduse ja ühiskonna säilitamisel.

1.8. Elurikkuse süvalaiendamiseks ja loodushoidlike kliimameetmete kindlakstegemiseks peaks EL kasutama integreeritud mitmetasandilist ja mitut sidusrühma hõlmavat lähenemisviisi, mis hõlmab teadusuuringuid, poliitika kujundamist, sidusrühmade kaasamist ja üldsuse teadlikkuse suurendamise kampaaniaid.

1.9. Rahvusvaheliste kokkulepete, näiteks kliimat ja elurikkust käsitlevate kokkulepete rakendamine nõuab kõigil tasanditel senisest kaasavamat mitut sidusrühma hõlmavat juhtimismudelit, mis kätkeb kodanike ja kodanikuühiskonna organisatsioonide, üldsuse, sealhulgas noorte, erasektori ja akadeemiliste ringkondade süstemaatilist, aruteludel põhinevat, ([1]) varajast ja järjepidevat osalemist, tagades samal ajal kõige tõhusamad aruandlusmehhanismid ning õiglase juurdepääsu õigusemõistmisele ja andmetele. Samuti tuleb tugevdada sotsiaaldialoogi ja kollektiivläbirääkimisi elurikkuse kaitsel ning tagada sotsiaalpartnerite selge kaasamine.

1.10. Komiteed teeb murelikuks asjaolu, et komisjoni uutes poliitilistes suunistes ei mainita kestliku arengu eesmärke, ning kordab nõudmist integreeritud ja tervikliku strateegia järele, millel on ambitsioonikad pikaajalised eesmärgid ja kavad – ELi kestliku arengu tegevuskava aastani 2050 –, et tagada planeedi taluvuspiirides toimiv heaolumajandus. Eesmärkide ja sihtide eraldi käsitlemise asemel peab EL võtma kasutusele süsteemse, sektoriülese ja tulevikusuundade analüüsil põhineva lähenemisviisi, et vähendada oma poliitika keerukust ja muuta see tõhusamaks ([2]).

1.11. Sellega seoses võiks abiks olla tulevaste põlvkondade volinik, kes vastutab pikaajalise, tervikliku ja süsteemse mõtlemise edendamise eest, mille keskmes on heaolu ja SKP andmetest kaugemale minevad elurikkuse näitajad ning nende süvalaiendamine. Seda silmas pidades kutsub komitee Euroopa Parlamenti, Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjoni üles koostama institutsioonidevahelise deklaratsiooni, et luua tugev raamistik, mis kindlustab tulevaste põlvkondade õiguste kaitse ja edendamise. Selleks peaks komisjon looma tulevaste põlvkondade eest vastutava juhtiva asepresidendi ameti.

2. **Arvamuse taust**

2.1. Planeedi praeguse kolmikkriisi (kliimamuutused, saaste ja elurikkuse vähenemine) kontekstis muutub üha pakilisemaks vajadus vaadata läbi meie suhe loodusega ning kaitsta ja vajaduse korral taastada looduslikke ökosüsteeme, millest sõltuvad inimesed ja suurem osa nende majandustegevusest, sealhulgas põllumajandus, metsandus ja kalandus. Hinnangute kohaselt sõltub üle 50 % maailma SKPst loodusest ([3]) ja ligikaudu 40 % maailma töökohtadest sõltub otseselt heas seisundis ökosüsteemidest ([4]).

([1]) Arutelul põhinev osalemine tuleneb aruteludemokraatia teooriatest ja uskumusest, et poliitilised otsused peavad sündima kodanikevaheliste avatud arutelude ja debattide käigus. Arutelul põhinev osalemise näited, SALTO.

([2]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „EL ja kestliku arengu tegevuskava aastani 2030: kestliku arengu eesmärkide rakendamise tugevdamine“ (ELT C, C/2024/876, 6.2.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/876/oj).

([3]) „Study for a methodological framework and assessment of potential financial risks associated with biodiversity loss and ecosystem degradation“, Euroopa Komisjon.

([4]) World Employment and Social Outlook 2018, ILO.

2.2. Kuigi komitee rõhutab troopiliste metsade tähtsust ülemaailmse elurikkuse seisukohalt, osutab ta, et sama tähtis on ka veesüsteemide ja mulla elurikkus. Ka elurikkus põllumajanduses on oluline vastupidava toidutootmise jaoks, nt kasvatatavate põllukultuuride mitmekesisus.

2.3. Maailma Terviseorganisatsioon (WHO) peab saastet ja keskkonnaseisundi halvenemist suureks ohuks inimese tervisele ([5]). Juurdepääs puhtale, tervislikule ja kestlikule keskkonnale on inimõigus ([6]). Praeguse põlvkonna ja tulevaste põlvkondade kestliku tuleviku aitab tagada see, kui õigus tervislikule keskkonnale lisatakse ELi õigusaktidesse ([7]) ja töötatakse välja terviseühtsuse põhimõte.

2.4. Ilmne on ka, et elurikkuse vähenemine ja keskkonna seisundi halvenemine ohustavad ebaproportsionaalselt teatavaid kogukondi ja inimrühmi nii riikidevaheliselt kui ka riigiüleselt, mis rõhutab vajadust õiglase ülemineku järele ([8]).

2.5. ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osaliste 15. konverentsil 2022. aastal vastu võetud Kunmingi-Montreali üleilmne elurikkuse raamistik, mida tuntakse ka bioloogilise mitmekesisuse kavana eluks Maal (bioloogilise mitmekesisuse kava), ([9]) tähistas ajaloolist saavutust võitluses elurikkuse vähenemise vastu. Tuginedes kestliku arengu eesmärkide rakendamisele, esitatakse selles viis, kuidas saavutada 2050. aastaks globaalne vaade loodusega kooskõlas olevast maailmast. Bioloogilise mitmekesisuse kava põhielemendid on neli eesmärki 2050. aastaks ja 23 vahe-eesmärki 2030. aastaks.

2.6. Arengute hindamine näitab siiski, et maailm ei täida lubadusi ([10]). Lisaks jääb EL maha seatud eesmärkide saavutamise ajakavast (nt ELi elurikkuse strateegia aastani 2030 ([11])). Elurikkuse jätkuva vähenemise peamised põhjused on kliimamuutused, elupaikade kadu (põllumajanduse ja linnastumise maakasutuse tõttu), saaste ja loodusvarade ülekasutamine.

2.7. Turumehhanismid ise ei paku avalikke hüvesid ega kestlikku üleilmset majandussüsteemi. Avalikud hüved vajavad avalikku juhtimist ja raha ning turumehhanismid vajavad avaliku sektori asutustelt parandusi ja suuniseid, tagamaks, et need aitaksid kaasa sotsiaalsele heaolule.

2.8. Keskkonnapoliitika (õigusaktid, meetmed, rahastamine) nõuab solidaarsust ja tugevat rahvusvahelist koostööd. Vaatamata ÜRO konventsioonide edusammudele ja õnnestumistele eesmärkide seadmisel, ei ole rakendamine olnud piisav, kuna puudub poliitiline konsensus meetmete ja koormuse jagamise osas kõigil institutsioonilistel tasanditel ([12]). See on seadnud ohtu planeedi ökoloogilise taastuvuse. Ohule reageerimata jätmine põhjustab tohutuid sotsiaal-majanduslikke probleeme ning ebaproportsionaalset koormust noortele ja tulevastele põlvkondadele, esmajoones maailma lõunapoolsetes riikides.

([5]) „Estimating environmental health impacts“, WHO.

([6]) Resolutsioon „The human right to a clean, healthy and sustainable environment“, ÜRO Peaassamblee.

([7]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Õigus tervislikule keskkonnale Euroopa Liidus, eelkõige Ukraina sõja kontekstis“ (ELT C 228, 29.6.2023, lk 10), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee teabearuanne „Keskkonnakaitse kui põhiõiguste austamise eeltingimus“.

([8]) NAT/933 „Õiglase ülemineku seadusandlik ettepanek ja ELi poliitikavahendid, mis võimaldavad sotsiaalsemat Euroopa rohelist kokkulepet“ (koostamisel), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „ELi õiglase ülemineku poliitikaraamistiku edasiarendamine: milliseid meetmeid on vaja?“ (ELT C, C/2024/1576, 5.3.2024;: http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj).

([9]) Bioloogilise mitmekesisuse kava eluks Maal.

([10]) Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni veebipõhine aruandlusvahend.

([11]) ELi elurikkuse strateegia tulemustabel.

([12]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu otsus, milles käsitletakse Euroopa Liidu üldist keskkonnaalast tegevusprogrammi aastani 2030“ (ELT C 123, 9.4.2021, lk 76), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi elurikkuse strateegia aastani 2030. Toome looduse oma ellu tagasi““ (ELT C 429, 11.12.2020, lk 259), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna konstruktiivsem roll keskkonnaõiguse rakendamisel“ (ELT C 47, 11.2.2020, lk 50), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Õhukvaliteeti, vett ja jäätmeid käsitlevate ELi keskkonnaalaste õigusaktide rakendamine“ (ELT C 110, 22.3.2019, lk 33), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi meetmed keskkonnanõuete täitmise ja keskkonnaalase juhtimise parandamiseks““ [COM(2018) 10 final] (ELT C 283, 10.8.2018, lk 83).

2.9. Kliima ja elurikkuse valdkonda ümbritsevad poliitilised pinged ja desinformatsioon, ([13]) eskaleeruvad konfliktid, ränne ja suurenev elukallidus, mis ohustavad Euroopa rohelise kokkuleppe, bioloogilise mitmekesisuse kava, Pariisi kokkuleppe ja ÜRO kestliku arengu tegevuskava 2030 eesmärke. Need mitmetahulised probleemid on toonud esile meie majandussüsteemi hapruse, kuid pakuvad ka võimalust liikuda heaolumajanduse suunas ning luua uus narratiiv inimeste ja planeedi jaoks ([14]).

2.10. Euroopa Parlamendi valimiste ja komisjoni koosseisu uuendamise kontekstis on aeg seada prioriteediks elurikkus ja keskkonnaõigustiku rakendamine kõigis ELi poliitikavaldkondades. Samuti on ELil igati põhjust võtta vastutus ülemaailmse elurikkuse eest ja lõpetada järk-järgult tegevus, millel on negatiivne mõju ökosüsteemidele ja kogukondadele kolmandates riikides, eelkõige maailma lõunapoolsetes riikides.

2.11. Käesoleva omaalgatusliku arvamuse eesmärgid on järgmised:

— luua inimeste ja planeedi jaoks uus narratiiv, rõhutades vastupanuvõimeliste ökosüsteemide ja jõukuse omavahelist seotust;

— töötada välja terviklik elurikkuse strateegia, mis hõlmab keskkonnaalast, majanduslikku ja sotsiaalset mõõdet ning seoseid kliima-, keskkonna- ja terviseühtsuse tegevuskavadega ning elurikkusest kõige enam sõltuvate ja seda kõige enam mõjutavate sektoritega;

— teha kindlaks nende sektorite (sealhulgas põllumajandus, metsandus, kalandus ja biomajandus) vajadused ja probleemid ning pakkuda välja lahendusi, et aidata neil ELi ja ülemaailmseid elurikkuse eesmärke saavutada;

— esitada konkreetsed soovitused, pidades silmas komisjoni uut tegevuskava ja ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni osaliste 16. konverentsi;

— suurendada koostoimet elurikkust, kliimat ja kõrbestumist käsitlevate ÜRO konventsioonide (ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsioon, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon ja ÜRO kõrbestumise tõkestamise konventsioon) vahel.

3. **Elurikkuse rahastamine**

3.1. Ülemaailmsetes hinnangutes rõhutatakse vajadust võtta kasutusele märkimisväärsed rahalised vahendid kliimamuutustega kohanemiseks ja nende mõju leevendamiseks ning elurikkuse säilitamiseks, kaitseks ja taastamiseks, eelkõige ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni kontekstis ([15]). Komitee tunnistab, et avaliku sektori rahastus ei ole piisav, ning rõhutab erasektori investeeringute kaasamise tähtust võimaluse korral muu hulgas selliste rahastamisvahendite kaudu nagu CO_2 arvestusühikud, „elurikkus võla katteks“ vahetused ja kestliku arengu eesmärkidega seotud võlakirjad. Komitee manitseb siiski, et nende vahendite usaldusväärsus peab olema rangelt tagatud ning eelkõige tuleb hoolikalt kaaluda „elurikkuse turgude“ ettepanekuid. EL peaks rahvusvahelistel foorumitel, näiteks arengu rahastamise rahvusvahelisel konverentsil, kutsuma üles looma ülemaailmse komisjoni, mille eesmärk on tagada elurikkuse kaitse rahastamisvahendite läbipaistvus ja usaldusväärsus.

3.2. Kuna elurikkuse vähenemine kliimamuutuste tagajärjel on ilmne, nõuab komitee fossiilkütuste toetuste järkjärgulist kaotamist, kuid väljendab ka heameelt nn keskkonnakahjulike toetuste kindlaksmääramise üle. Komitee kutsub üles neid täpsemalt tuvastama ja kavandama nende järkjärgulist kasutuselt kõrvaldamist, tagades, et rohe- ja õiglase ülemineku raames tehtavad investeeringud toovad elurikkusele ja keskkonnale netokasu.

3.3. Komitee palub komisjonil innustada liikmesriike, et nad arendaksid edasi, juurutaksid ja rakendaksid ühtlustatud, keskkonnahoidlikke ja kestlikke maksusüsteeme, mis toimivad õiglaselt ja mittekahanevalt ning tuginevad „saastaja maksab“ põhimõttele ([16]). Seda põhimõtet tuleks kohaldada ka valdade ja linnade ning muude kohalike või piirkondlike omavalitsuste suhtes ning sellest saadud vahendeid võiks kasutada saastuse vältimiseks.

([13]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus — Demokraatia kaitsmine desinformatsiooni eest (*ELT C, C/2024/4052, 12.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4052/oj*).

([14]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus — „Heaolumajandusel põhinev Euroopa rohelise ja sotsiaalse kokkuleppe kava“ (ELT C, C/2024/6879, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6879/oj), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Meile vajalik jätkusuutlik majandus“ (ELT C 106, 31.3.2020, lk 1).

([15]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus – „Kliimarahastus: uus tegevuskava suurte kliimaeesmärkide ja kestliku arengu eesmärkide saavutamiseks“ (ELT C, C/2024/6881, 28.11.2024, ELI: http://data.europa.eu/C/2024/6881/oj).

([16]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna konstruktiivsem roll keskkonnaõiguse rakendamisel“ (ELT C 47, 11.2.2020, lk 50).

3.4. Komitee on mitmes arvamuses märkinud, ([17]) et põllumajandustootjatelt, kaluritelt ning metsaomanikelt ei saa eeldada elurikkuse kaitsmise kulude katmist. Avaliku hüve ja väärtuse pakkumisest peab saama põllumeeste jaoks hoopis huvipakkuv sissetulekuvõimalus, näiteks ökostiimulite arendamise abil. Komitee kritiseeris ka Natura 2000 meetmete alarahastamist ja kutsus üles looma elurikkusele pühendatud Euroopa fondi. Komisjon ja liikmesriigid peavad neid soovitusi nüüd järgima.

3.5. Komitee juhib tähelepanu sellele, et avaliku sektori raha, sealhulgas mitmeaastase finantsraamistiku puhul tuleks esikohale seada avalik hüve. Komitee kutsub üles tagama sidususe kõigi poliitikavaldkondade (ÜPP, ühine kalanduspoliitika, energeetika, transport, sotsiaalpoliitika jne), rahastamise ja toetuste vahel, mis mõjutavad elurikkuse kaitset ja taastamist. Seepärast on komitee seisukohal, et 2027. aasta järgne ÜPP peab tagama stabiilse pikaajalise poliitikaraamistiku, mis on suunatud kestlikule toidutootmisele ja ELi avatud strateegilisele autonoomiale, kaitstes samal ajal ELi põllumajanduslike tootmisviiside mitmekesisust ja liidu ökosüsteeme ([18]).

4. **Elurikkuse ja loodushoidlike kliimameetmete edendamine: soovitused ja hoiatused**

4.1. Kliimamuutused on üks peamisi elurikkuse vähenemise põhjuseid. Seetõttu toob enamik kliimamuutuste vastu võetavaid poliitikameetmeid kasu ka elurikkusele. Kuid mõned kliimameetmete tehnoloogilised ja digitaalsed lahendused võivad kahjustada elurikkust ja keskkonda (nt tehisintellekt, tuumaenergia, süsinikdioksiidi kogumine ja sidumine). EL peaks juhinduma ettevaatuspõhimõttest.

4.2. Elurikkuse ja loodushoidlike kliimameetmete edendamiseks soovitab komitee järgmisi meetmeid.

4.2.1. **Koostöö** eri valdkondade teadlaste (peamiselt elurikkus ja kliima), aga ka poliitikakujundajate ja sidusrühmade vahel. Komitee kutsub üles korraldama uusi seminare, mille kaastoetajad on valitsustevaheline bioloogilist mitmekesisust ja ökosüsteemi teenuseid käsitlev teaduslik-poliitiline foorum (IPBES) ning valitsustevaheline kliimamuutuste eksperdirühm (IPCC), et anda rahvusvahelisele üldsusele suuniseid selle vajaliku koostöö edendamiseks ([19]). Lisaks kutsub komitee üles katsetama Euroopa kliimamissioonide (nt kliimamuutustega kohanemise ja kliimaneutraalsete linnade missioon) raames mitut sidusrühma hõlmavaid elurikkuse lahendusi.

4.2.2. **Integreerida** elurikkus kliimameetmetesse ja vastupidi. Komitee kutsub komisjoni üles töötama välja integreeritud kliima- ja elurikkuse poliitika nii liidusiseselt kui ka rahvusvahelisel tasandil. Selleks on vaja kliimalahenduste ja elurikkuse meetmete **mõjuhinnanguid**.

4.2.3. **Järelevalve** loodusdirektiivide ja looduse taastamise määruse rakendamise üle ning ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooniga seotud lubaduste järelmeetmed.

4.2.4. **Loodus- ja ökosüsteemipõhised lahendused**, mis käsitlevad nii kliimamuutusi kui ka elurikkuse vähenemist ([20]). Näiteks looduslike elupaikade kaitsmine, ökosüsteemide, metsade ja märgalade taastamine, maa säästev majandamine ja säästvad põllumajandustavad pakuvad ökosüsteemi teenuseid, vähendades samal ajal kasvuhoonegaaside heidet ning austades asjaomaste inimeste, näiteks kohalike kogukondade ja põlisrahvaste õigusi ja kultuuri.

4.2.5. **Ringmajanduse** juurutamine, mis pakub raamistiku ümberkujundavatele muutustele loodusvarade kestlikuks kasutamiseks ja planeedi taluvuspiirides toimivale heaolumajandusele. Ringmajanduse lähenemisviisi keskkonna- ja sotsiaal-majanduslikust kasust võib saada elurikkuse ja kliimapoliitika rakendamise edutegur.

([17]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus looduse taastamise kohta“ (ELT C 140, 21.4.2023, lk 46), Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele „ELi elurikkuse strateegia aastani 2030. Toome looduse oma ellu tagasi““ (COM(2020) 380 final) (ELT C 429, 11.12.2020, lk 259).

([18]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Sõltumatu ja kestliku toidutootmise edendamine: 2027. aasta järgse ühise põllumajanduspoliitika strateegiad“ (ELT C/2024/2099, 26.3.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2099/oj).

([19]) „Biodiversity and Climate Change workshop report“, IPBES ja IPCC.

([20]) „Rahvusvahelise Looduse ja Loodusvarade Kaitse Liidu looduspõhiste lahenduste üleilmne standard: esimene väljaanne“, IUCN.

4.2.6. **Üldsuse teadlikkus ja haridus** kõigile, eelkõige poliitikute, noorte ning ettevõtjate puhul elurikkuse, kliimamuutuste, ökosüsteemi stabiilsuse ja inimeste heaolu omavahelise seotuse kohta.

4.2.7. **Stiimulimehhanismid** keskkonnasõbralike tavade edendamiseks ning elurikkust ja keskkonda kahjustava tegevuse ärahoidmiseks peaksid hõlmama ökosüsteemi teenuste eest tehtavate maksete süsteeme (näiteks põllumajandustootjatele, metsandusettevõtjatele ja kaluritele), looduse panust inimeste heaks ([21]) ning ökosertifitseerimisprogramme. Lisaks tuleks viimase abinõuna kaaluda selgetel kriteeriumidel põhineva ökoloogilise hüvitussüsteemi kehtestamist. Loodust kahjustavaid ehitusprojekte võiks näiteks kompenseerida mujal. Samuti tasub kaaluda ühise ökoloogilise hüvitamise turu loomist.

4.2.8. **Rahvusvaheline sotsiaalne ja roheline diplomaatia** rahastamise ja teadmiste jagamise jaoks, mis on suunatud maailma lõunapoolsetele riikidele ja põlisrahvastele, peaks täiendama liidusiseseid jõupingutusi ja suurendama koostoimet ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni, ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja ÜRO kõrbestumise tõkestamise konventsiooni osaliste konverentside vahel.

4.3. Komitee teeb ka ettepaneku nimetada ametisse tulevaste põlvkondade volinik, kes vastutab pikaajalise, tervikliku ja süsteemse mõtlemise edendamise eest, mille keskmes on heaolu ja SKP andmetest kaugemale minevad elurikkuse näitajad ning nende süvalaiendamine.

5. Elurikkuse positiivse narratiivi loomine kodanikuühiskonna tugeva osalemise kaudu

5.1. Elurikkuse ja keskkonnapoliitika põlvkondadevaheline aspekt peab kajastuma noorte tugevas sisulises kaasamises otsustusprotsesside kõigisse etappidesse, alates tegevuskava koostamisest ja seadusandlike ettepanekute väljatöötamisest kuni rakendamise, järelevalve ja järelmeetmeteni ([22]) tagamaks, et arvesse võetaks meetmete mõju tulevastele põlvkondadele ([23]).

5.2. Kodanikuühiskonna osalemine elurikkuse juhtimises on äärmiselt oluline elurikkuse eesmärkide saavutamiseks ning kõigi sektorite, sealhulgas põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse vajaduste ja muredega arvestamiseks. Komitee teeb ettepaneku struktureerida seda kohalikul, Euroopa, rahvusvahelisel ja valdkonnaülesel tasandil järgmiselt.

5.2.1. Kohalik ja riiklik tasand

— Elurikkuse ja ökoloogia lisamine elukestvasse õppesse ja liikmesriikide haridussüsteemidesse on väga tähtis positiivse suhtumise kujundamisel elurikkusesse ([24]). Liikmesriigid peaksid tagama juurdepääsu rahvusparkidele ja looduslikele aladele ning teadlikkuse suurendamise programmid nende kohta, et edendada vastutustunnet ja inimeste loodusele lähemale toomisest saadavat kasu. Toetada tuleks haridusprogramme, muu hulgas neid, mida korraldavad Rahvusvahelise Looduse ja Loodusvarade Kaitse Liit (IUCN) ja võrgustik EUROPARC Federation ([25]).

— Korraldada kohalikke elurikkuse seminare kodanikuühiskonna organisatsioonide, kohalike kogukondade, noorte, põlisrahvaste, akadeemiliste ringkondade, finantssektori ja muude asjaomaste sektorite, näiteks põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse esindajatega.

— Edendada kaasavaid otsustusprotsesse, kaasates sidusrühmi kohalike elurikkuse kaitse meetmete väljatöötamisse ja rakendamisse ning järelevalvesse nende üle.

— Toetada rohujuure tasandi algatusi ja kogukonnapõhiseid kaitseprojekte, mis annavad kohalikele kogukondadele võimaluse võtta elurikkuse säilitamise jõupingutused enda kanda ja hallata. Katsetada elurikkuse kaitsmisel uusi ärimudeleid (nt ökoturism, mahe- ja taastav põllumajandus).

([21]) Nature's Contributions to People (NCP), IPBES.
([22]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Noorte struktureeritud kaasamine ELi otsustusprotsessi kliima ja kestlikkuse valdkonnas" (ELT C 429, 11.12.2020, lk 44).
([23]) ELi noortetest, programm „Fit for Future Generations".
([24]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Noorte mõjuvõimu suurendamine kestliku arengu saavutamiseks hariduse kaudu" (ELT C 100, 16.3.2023, lk 38).
([25]) EUROPARC Federation.

5.2.2. ELi tasand

— Tugevdada kodanikuühiskonna organisatsioonide ja põlisrahvaste esindatust ELi elurikkusepoliitika kujundamise protsessides nende tõhusa osalemise kaudu konsultatsioonimehhanismides, nõuandvates organites ja sidusrühmadega peetavates dialoogides.

— Korraldada 5. peatükis nimetatud seminare ja süstematiseerida mitut sidusrühma hõlmavad partnerlused koostööks kodanikuühiskonna, valitsusasutuste, teadusasutuste ja ettevõtete vahel, et elurikkuse kaitse meetmeid tõhusalt rakendada.

5.2.3. Rahvusvaheline tasand

— Toetada kodanikuühiskonna esindajate paremat kaasamist rahvusvahelistesse elurikkuse juhtimise foorumitesse, näiteks, kuid mitte ainult, ÜRO bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni, ÜRO metsloomade rändliikide kaitse konventsiooni, ([26]) ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni ja ÜRO kõrbestumise tõkestamise konventsiooni osaliste konverentsidesse.

— Tugevdada valitsusväliste organisatsioonide, noorte ja põlisrahvaste organisatsioonide ning muude kodanikuühiskonna osalejate rolli ülemaailmse elurikkuse poliitika ja kokkulepete, näiteks bioloogilise mitmekesisuse kava kujundamisel.

— Hõlbustada teadmiste vahetamist ja koostööd eri riikide ja piirkondade kodanikuühiskonna organisatsioonide vahel, et edendada elurikkuse säilitamise parimaid tavasid, ning korraldada 5. peatükis kirjeldatud seminare, mis neid hõlmavad.

5.2.4. Valdkonnaülene tasand

— Edendada dialoogi ja koostööd kodanikuühiskonna organisatsioonide, teadlaste ja selliste sektorite vahel nagu põllumajandus, metsandus ja kalandus, et töötada välja vastastikku kasulikud lahendused.

— Toetada teadus- ja innovatsioonialgatusi, mille raames uuritakse kestlikke tavasid ja loodushoidlikke lahendusi, et toetada nendes sektorites õiglase sissetulekuga töökohti, maksimeerides samal ajal positiivset mõju kliimale.

— Suurendada rahalist toetust ja suutlikkuse suurendamist elurikkusega tegelevatele kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja noorteorganisatsioonidele, sh nii neile, kes keskenduvad säästva põllumajanduse, metsanduse ja kalanduse toetamisele, kui ka neile, kes tegelevad avalikku huvi pakkuvate kohtuvaidlustega keskkonnaküsimustes, pöörates erilist tähelepanu maailma lõunapoolsete riikide organisatsioonidele.

— Tugevdada sotsiaaldialoogi ja kollektiivläbirääkimisi elurikkuse kaitsel ning tagada sotsiaalpartnerite selge kaasamine.

5.3. Lisaks toetab komitee sihtasustuse ISWE soovitatud ja Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni toetusega kodanike alalise ülemaailmse assamblee loomist, mis kuulutatakse välja 2024. aasta septembris toimuval tulevikuteemalisel tippkohtumisel ([27]). Komitee arvates peaks see assamblee tegelema ka käesolevas arvamuses tõstatatud küsimustega. Komitee rõhutab siiski, et see ei ole piisav lahendus, et tagada sidusrühmade asjakohane esindatus otsuste tegemisel.

5.4. Komitee toetab Århusi konventsiooni keskkonnaõiguste nõuetekohast jõustamist ELi liikmesriikides ja kodanikuühiskonna asjakohast suutlikkuse suurendamist, et nad teaksid, kuidas neid kasutada ([28]). Komitee toetab samuti seaduslike võimaluste loomist looduse kaitseks, näiteks looduse õigused ja õigus tervislikule keskkonnale, juhindudes kodanikuühiskonna suunistest ([29]).

5.5. Kodanikuühiskonna osaluse suurendamine on parim viis kõigi sektorite vajaduste ja murede arvestamiseks, et luua elurikkust toetav narratiiv, saavutada meie eesmärgid kõigil tasanditel ja tegeleda tõhusalt selle keerulise küsimusega.

([26]) ÜRO rändliikide kaitse konventsioon.
([27]) Global and permanent citizens' assembly, ÜRO sihtasustus.
([28]) Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 6. septembri 2006. aasta määrust (EÜ) nr 1367/2006 keskkonnainfo kättesaadavuse, keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise Århusi konventsiooni sätete kohaldamise kohta ühenduse institutsioonide ja organite suhtes“ (COM(2020) 642 final – 2020/0289 (COD)) (ELT C 123, 9.4.2021, lk 66).
([29]) Uuring „Towards an EU Charter of the Fundamental Rights of Nature“, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee.

5.6. Seda silmas pidades ja kooskõlas ÜRO keskkonnakaitsjate raportööri hiljutise aruandega ([30]) tunnistab komitee kaasnevaid ohte ning kutsub liikmesriike üles austama nende õigusi, sealhulgas, kuid mitte ainult, väljendusvabadus, rahumeelse kogunemise ja ühinemise vabadus, ja tegelema elurikkuse vähenemise algpõhjustega.

Brüssel, 19. september 2024

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Oliver RÖPKE

([30]) „State repression of environmental protest and civil disobedience: a major threat to human rights and democracy“, Michel Forst, ÜRO keskkonnakaitsjate eriraportöör Århusi konventsiooni alusel.